TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU NAZIM BİÇİMLERİ

NAZIM BİÇİMLERİ

Şiirin nazım birimi, ölçüsü ve uyak örgüsüne göre kazandığı biçimsel özelliklerin genel adıdır.

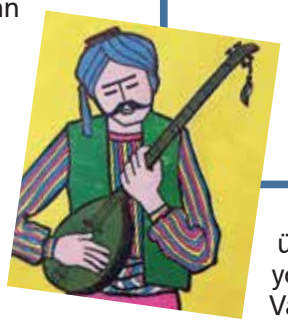
Türk Şiirinde Kullanılan Nazım Biçimleri

I. Halk Şiiri	II. Divan Şiiri	III. Batı Etkisindeki Türk Şiiri
Anonim Halk Şiiri Mâni, Türkü **Âşık Tarzı Halk Şiiri** Koşma, Semai, Varsağı, Destan	**Beyitlerle Kurulanlar** Gazel, Kaside, Mesnevi, Kıt'a, Müstezat **Bentlerle Kurulanlar** Tuyuğ, Rubai, Murabba, Şarkı, Muhammes, Terkibibent, Terciibent	Sone, Terzarima, Triyole, Balat, Serbest nazım

HALK ŞİİRİ NAZIM BİÇİMLERİ

MÂNİ

Halk şiirinin en küçük nazım biçimidir. Anonim halk şiiri nazım biçimidir. Tek dörtlüktür. Mısra sayısı 5, 6, 7… 15'ten oluşan mâniler de vardır. Hece ölçüsünün genelde 7'li kalıbıyla söylenir. Tam, kesik (cinaslı), yedekli (artık), karşı-beri, deyiş mâni gibi çeşitleri vardır. Aşk, ayrılık, ölüm, doğa, kahramanlık, kırgınlık gibi temaları işler.

TÜRKÜ

Anonim halk şiiri nazım biçimidir. Ancak söyleyeni belli, âşık tarzı halk şiirine dâhil ettiğimiz türküler de vardır. Ezgilerine göre usullü ve usulsüz olarak ikiye ayrılır. Genellikle 7'li, 8'li, 11'li hece kalıplarıyla oluşur. Bent adı verilen asıl bölüm ve kavuştak adı verilen tekrar (nakarat) bölümünden oluşur.

KOŞMA

Âşık tarzı Türk şiirinin en yaygın nazım biçimidir. 11'li hece ölçüsü ile oluşturulur. Dörtlük sayısı 3-5 arasındadır. Şair son dörtlükte mahlasını kullanır. Buna tapşırma denir. Koşmalar konularına göre: güzelleme, koçaklama, taşlama ve ağıt olarak dörde ayrılır.

SEMAİ

8'li hece ölçüsüyle oluşturulur. Konu olarak koşmanın güzellemesine benzer. Dörtlük sayısı 3-5 arasındadır. Sevgi, doğa, aşk, güzellik temaları özel bir ezgiyle işlenir.

VARSAĞI

Semai ile benzer şekilsel özellikler taşır. İlk dizesinde bre, behey, hey gibi kahramanlık belirten ünlemlerin kullanılması yönüyle semaiden ayrılır. Varsak Türklerine ait bir nazım biçimidir.

DESTAN

Halk şiirinin en uzun nazım şeklidir. Konu olarak da yiğitlik, kahramanlık işlenir.

DİVAN ŞİİR NAZIM BİÇİMLERİ

GAZEL

Aşk, güzellik, kadın temaları işlenir. Beyit sayısı 5-15 arasındadır. Kafiye şeması aa/ ba/ ca/ da şeklindedir. İlk beyitine **matla**, son beyitine **makta** denir. En güzel beyitine **beyt'ül gazel** denir. Şairin adının geçtiği beyite **mahlas beyiti** denir. Beyitleri arasında konu bütünlüğü olan gazellere **yek âhenk gazel** adı verilir. Bir gazelin bütün beyitleri her bakımdan aynı etkileyicilikte söylenilmişse bu tür gazeller de **yek âvâz gazel** denir.

KASİDE

Din ve devlet büyüklerini övmek ya da yermek için yazılan şiirlerdir. Beyit sayısı 33-99 arasındadır. İlk beyitine **matla**, son beyitine **makta** denir. En güzel beyitine **beyt'ül kasid** denir. Şairin adının geçtiği beyite **taç beyit** denir. Nesib (Teşbib), girizgâh, methiye, tegazzül, fahriye ve dua bölümlerinden oluşur.

MESNEVİ

Her beyiti kendi içinde uyaklanan ve beyit sayısı sınırsız olan nazım biçimidir.Aruzun kısa kalıplarıyla aşk, din, tasavvuf, ahlak gibi konularda yazılır. Kişi, zaman, mekân, olay gibi unsurları taşır. Beş mesneviden oluşan eserlere **hamse** denir.

ŞARKI

Bestelenmek için yazılmış, divan şiirine Türklerin dâhil ettiği nazım biçimidir. Bent sayısı 3-5 arasındadır. Şarkının üçüncü dizesine **miyân** denir. Her bendin son dizesi tekrarlanır buna da **nakarat** denir.

TUYUĞ

Halk edebiyatındaki mâninin karşılığıdır. Tek dörtlükten oluşur ve Türkler tarafından divan şiirine kazandırılmıştır.

TERKİBİBENT

Terkibibent, 7-12 bent arasında oluşmuş bir nazım şeklidir. Her bent 5 ile 10 arasında beyitten oluşur. Bentlerin kafiye düzeni gazel ve kasideninki gibidir. Her bentin sonunda "vasıta beyti" adı verilen bir beyit bulunur. Vasıta beyti her hanenin sonunda değişir. Eğer değişmiyorsa terciibent olur.

BATI ETKİSİNDEKİ TÜRK ŞİİRİ NAZIM BİÇİMLERİ

SERBEST NAZIM

Herhangi bir ölçü ya da uyağa, belli kurallara bağlı olmayan şiirdir. Ölçünün veya uyağın kullanılıp kullanılmaması, dizelerin uzunluğu ve kısalığı, şiirin belli bölümlere ayrılıp ayrılmaması şairin isteğine bağlıdır.

SONE

İki dört dizeli ve iki üç dizeli bölüm olmak üzere 14 dizeden oluşan nazım biçimidir.

TERZARİMA

Üçer dizelik bentlerle kurulu nazım biçimidir. Bent sayısı sınırsızdır ancak tek mısra ile sona erer.

TRİYOLE

On mısralı bir nazım biçimidir. İlk iki dizelik bir parçadan sonra dörder dizelik iki bent gelir.

BALAT

Batı şiirinde masalımsı, çoğu zaman acıklı, kimi zaman gülünç olayları, söylenti niteliğindeki eski hikâyeleri işleyen; 3 uzun 1 kısa bentten oluşan bir nazım biçimidir.

SORULAR

Soru 1

Bre ağalar bre beyler
Ölmeden bir dem sürelim
Gözümüze kara toprak
Dolmadan bir dem sürelim

Bu dizelerin nazım şekli aşağıdakilerden hangisidir?

A) Koşma
B) Varsağı
C) Mâni
D) Mesnevi
E) Sone

Cevap: B

Soru 2

I. Din ve devlet büyüklerini övmek ya da yermek için yazılan şiirlerdir.
II. Beyit sayısı 33-99 arasındadır.
III. Kişi, zaman, mekân, olay gibi unsurları taşır.
IV. İlk beyitine matla, son beyitine makta denir.
V. Şairin adının geçtiği beyite taç beyit denir.

Kaside nazım biçimi ile ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A)I B)II C)III
D)IV E)V

Cevap: C

Soru 3

Aşağıdakilerden hangisinin nazım birimi beyit değildir?

A)Gazel
B)Tuyuğ
C)Mesnevi
D)Kaside
E)Kıt'a

Cevap: B